8.11.2021

Hallintopoliittinen osasto
Lainvalmistelu- ja oikeusyksikkö
Hallitussihteeri Joona Lapinlampi

Eduskunnan puolustusvaliokunnalle

HE 183/2021 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi asevelvollisuuslain ja siviilipalveluslain 79 §:n muuttamisesta

Eduskunnan puolustusvaliokunta on pyytänyt puolustusministeriöltä kirjallista asiantuntijalausuntoa otsikossa mainitusta hallituksen esityksestä. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi asevelvollisuuslakia ja siviilipalveluslakia.

Keskeiset ehdotukset

Asevelvollisuuslaki (1438/2007) on tullut voimaan 1.1.2008. Laki korvasi vuodelta 1950 peräisin olevan asevelvollisuuslain. Yli kymmenen vuoden aikana kertyneiden soveltamiskokemusten myötä on ilmennyt muutostarpeita, jotka liittyvät käytännön toiminnassa havaittuihin ongelmiin ja muun lainsäädännön muutoksiin. Myös Covid-19 -pandemian aikana on käynyt ilmi ongelmakohtia erityisesti kutsuntojen järjestämiseen liittyvien säännösten osalta.

Asevelvollisuuslaissa tarkoitettujen kutsuntojen järjestämistä ehdotetaan joustavoitettavaksi yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen ehkäisemiseksi tai muusta erityisen painavasta syystä. Muutoksen taustalla on Covid-19 –pandemia ja sen myötä heränneet tarpeet mahdollistaa tarvittaessa esimerkiksi kutsuntojen ajankohdan siirtäminen tai henkilökohtaisesta läsnäolovelvollisuudesta poikkeaminen kutsunnassa. Aluetoimistot voisivat myös jatkossa peruuttaa kertausharjoitusta koskevan määräyksen, jos katsotaan tarpeelliseksi suojata useampia asevelvollisia yleisvaaralliselta tartuntataudilta tai muusta erityisen painavasta syystä.

Esityksellä myös täsmennettäisiin varusmiespalveluksen aloittamisajankohtaa koskevaa sääntelyä, sillä laissa ei tällä hetkellä ole yleistä, kaikkiin asevelvollisiin sovellettavaa säännöstä viimeisestä mahdollisesta aloittamisajankohdasta. Esityksen mukaan varusmiespalvelus olisi aloitettava viimeistään sinä vuonna, jona asevelvollinen täyttää 29 vuotta.

Lisäksi selkeytettäisiin palveluskelpoisuudesta päättämistä ja oikaisuvaatimuksen tekemistä. Esityksen mukaan joukko-osaston komentaja päättäisi jatkossa asevelvollisen palveluskelpoisuusluokan palveluksen keskeyttämisen yhteydessä, kun nykyisin päätös palveluskelpoisuudesta tehdään aluetoimiston järjestämässä tarkastuksessa. Joukko-osaston komentajan päätös palveluskelpoisuudesta olisi muutoksenhakukelpoinen päätös, johon haettaisiin muutosta asevelvollisen kotipaikan mukaan määräytyvältä aluetoimistolta. Jatkossa kertausharjoituksesta vapauttamista koskevaa päätöstä koskeva oikaisuvaatimus tehtäisiin puolestaan sille aluetoimistolle, joka on käsitellyt asevelvollisen vapautushakemuksen.

Asevelvollisuuslaista poistettaisiin myös velvoite julkaista kutsuntakuulutus kunnan ilmoitustaululla ja asevelvollisuuslain muutoksenhakusäännösten ruotsinkielistä kieliversiota päivitettäisiin vastaamaan paremmin hallintolain terminologiaa.

Myös asevelvollisuudesta ja siviilipalveluksesta kieltäytymistä koskevaa sääntelyä selkeytettäisiin. Esityksen mukaan, jos tuomioistuin on hylännyt asevelvollista tai siviilipalvelusvelvollista vastaan nostetun syytteen asevelvollisuudesta tai siviilipalveluksesta kieltäytymisestä, häntä ei enää määrättäisi suorittamaan asevelvollisuutta tai siviilipalvelusta rauhan aikana.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Puolustusministeriö
PL 31
FI-00131 Helsinki
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Office
Eteläinen Makasiinikatu 8
00130 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon
Telephone
0295 16001
Internat. +358 295 16001

Faksi
Fax
Fax
(09) 160 88244
Internat. +358 9 160 88244

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet
kirjaamo@defmin.fi
www.defmin.fi

Hallintopoliittinen osasto
Lainvalmistelu- ja oikeusyksikkö
Hallitussihteeri Joona Lapinlampi

Esitykseen sisältyvissä muutosehdotuksissa on kyse asevelvollisuuslain yksityiskohtien kehittämisestä ja ajantasaistamisesta. Esitys ei siten ole ristiriidassa valtioneuvoston 5.3.2020 asettaman parlamentaarisen komitean työn kanssa.

Tavoitteet ja pääasialliset vaikutukset

Kutsuntojen järjestämistä koskevien joustomahdollisuuksien tarkoituksena olisi varmistaa, että kutsunnat pystytään järjestämään turvallisesti kaikissa olosuhteissa. Uusi säännös, jonka mukaan varusmiespalvelus olisi aloitettava viimeistään sinä vuonna, jona asevelvollinen täyttää 29 vuotta, helpottaisi aluetoimistojen toimintaa ja selkeyttäisi oikeustilaa niin asevelvollisen kuin aluetoimistojenkin kannalta. Esityksen tavoitteena on myös yksinkertaistaa ja nopeuttaa palveluksen keskeyttämisen yhteydessä tapahtuvaa palveluskelpoisuuden määrittämistä sekä oikaisuvaatimusmenettelyä. Ehdotetuilla muutoksilla arvioidaan olevan myönteisiä vaikutuksia myös aluetoimistojen toimintaan, kun aluetoimistojen työmäärä vähenee ja oikaisuvaatimusprosessit selkeytyvät.

Ehdotettu muutos, jonka mukaan henkilöä ei enää määrättäisi suorittamaan asevelvollisuutta tai siviilipalvelusta rauhan aikana, jos tuomioistuin on hylännyt asevelvollista tai siviilipalvelusvelvollista vastaan nostetun syytteen asevelvollisuudesta tai siviilipalveluksesta kieltäytymisestä, selkeyttäisi oikeustilaa, parantaisi asevelvollisten oikeusturvaa sekä säästäisi Puolustusvoimien, Siviilipalveluskeskuksen ja oikeuslaitoksen resursseja.

Esitykseen sisältyvillä ehdotuksilla ei olisi vaikutuksia valtion talousarvioon.

Asian valmistelu

Puolustusministeriö asetti 11.9.2020 työryhmän selvittämään asevelvollisuuslain muutostarpeita ja valmistelemaan selvityksen perusteella tarvittavat säädösmuutosehdotukset. Työryhmässä oli jäseniä puolustusministeriöstä, Puolustusvoimista sekä Varusmiesliitto ry:stä.

Työryhmä luovutti mietintönsä puolustusministeriölle 24.2.2021. Työryhmän valmistelema hallituksen esitysluonnos on ollut lausuntokierroksella 24.3.2021–23.4.2021 Lausuntopalvelu.fi –palvelussa ja sen jatkovalmistelu on tehty virkatyönä puolustusministeriössä. Lausuntoa pyydettiin yhteensä 59 eri taholta (puolustusministeriön hallinnonalan viranomaisilta, yhdistyksiltä sekä muilta sidosryhmiltä ja viranomaisilta, muun muassa ministeriöiltä, tuomioistuimilta, syyttäjälaitokselta, eduskunnan oikeusasiamieheltä, oikeuskanslerinvirastolta ja työmarkkinajärjestöiltä).

Lausuntopalautteen perusteella ilmeni tarve muuttaa lausuntokierroksella olleiden pykälien lisäksi myös asevelvollisuuslain 118 §:ää, joka ei ollut mukana ensimmäisellä lausuntokierroksella. Samassa yhteydessä on tarpeen muuttaa myös siviilipalveluslain (1446/2007) 79 §:ää. Ehdotus asevelvollisuuslain 118 §:ksi on valmisteltu puolustusministeriössä ja ehdotus siviilipalveluslain 79 §:n muuttamiseksi työ- ja elinkeinoministeriössä. Muutosehdotusten osalta järjestettiin erillinen lausuntokierros 9.9.2021-21.9.2021 Lausuntopalvelu.fi –palvelussa.

Lausunnoissa esityksen tavoitteita pidettiin pääosin kannatettavina, tärkeinä ja tarpeellisina muutoksina. Perusteluja pidettiin monelta osin täsmällisesti rajattuina, hallintolaissa omaksuttua linjaa noudattavina ja perustuslain kanssa sopusoinnussa olevina.

Voimaantulo

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2022. Asevelvollisuuslain 28 §:n 1 momentin säännöstä viimeisestä mahdollisesta varusmiespalveluksen aloittamisajankohdasta sovellettaisiin vasta 1.1.2024 jälkeen varusmiespalveluksen aloittaviin varusmiehiin. sovellettaisiin vasta 1.7.2022 alkaen. Siirtymäajalla mahdollistettaisiin asevelvollisille ja Puolustusvoimille riittävä varautumisaika.

Hallintopoliittinen osasto
Lainvalmistelu- ja oikeusyksikkö
Hallitussihteeri Joona Lapinlampi

Lisäksi asevelvollisuuslain 60 §:n 5 momentin säännöstä palveluskelpoisuudesta päättämisestä joukko-osaston komentajan päätöksellä sovellettaisiin vasta 1.7.2022 alkaen. Siirtymäsäännöksellä mahdollistettaisiin Puolustusvoimille riittävä varautumisaika toteuttaa hallinnolliset ja tietotekniset muutokset, joita säädösmuutos aiheuttaisi.